

Raili Mikkanen

Unekmiin

VARJOT

ROMAANI VIIPURIN JA PIETARIN
SUOMALAISKOHTALOISTA 1905–1928

MINERVA

Raili Mikkanen

Unelmien varjot

Romaani Viipurin ja Pietarin
suomalaiskohtaloista 1905–1928

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

© Raili Mikkanen Minerva Kustannus, 2022
Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
www.minervakustannus.fi

Kansi Päivi Veijalainen / Mainostoimisto Huhtikuu
Graafinen asu Salla Hytönen

ISBN 978-952-312-089-1
Painettu EU:ssa

Lukijalle

Alma Sofia Aholainen ja Jalmari Levänen perheineen ja ystävineen ovat eläneet, olleet lihaa ja verta, pettymyksiä ja unelmia. Romaanini pohjana ovat heidän todelliset kokemuksensa. Tukena minulla on molemmilta useita äänitteitä, joissa he kertovat elämästään. Olen myös itse tuntenut heidät. Lisäksi on syytä olla kiitollinen Etsivälle keskuspoliisille, joka teki huolellista työtä Jalmaria kuultellessaan, ja Kansallisarkistolle, joka on säilyttänyt nekin asiakirjat.

Olen lukenut kirjavuoren lisäksi monien tuohon aikaan ilmestyneiden lehtien vuosikertoja. Onneksi Työväen arkistosta löytyivät myös Pietarissa ilmestyneen Vapaus-lehden kaikki sen vuoden numerot, jolloin Jalmari työskenteli lehdessä. Helsingin yliopiston kirjasto on ollut aarreaitta muiden vanhojen lehtien ja Helsingin kaupunginkirjasto vanhojen kirjojen osalta. Kirjassa *tällaisella tekstityypillä olevat tekstit* ovat aina suoria lainauksia näistä vanhoista lähteistä.

Olen lehtiä lukiessani hämmästynyt sitä, miten me tässä välillä olemme olleet vuosikymmeniä vailla tietoa paljosta siitä, mistä tässä kirjassa kerrotaan. Nyt tutkijat onneksi kaivavat samoja lähteitä, joiden äärellä minäkin olen kirjaani varten ollut. Lähteitä on niin paljon, että niitä on turha näin romaanissa luetella. Olen kuitenkin tässä kirjassani halunnut käyttää juuri sitä tietoa, minkä varassa Alma Sofia ja Jalmari elivät.

Eikö minulla ole ollutkin hyvä elämä, Alma Sofia huokasi usein viimeisinä vuosinaan. Niin armollinen on ihmisen muisti.

Joulukuussa 2007

Raili Mikkänen

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta on tukenut tämän kirjan tekemistä, mistä kiitän. Nöyrät kiitokseni myös kaikille viisaille ystäväilleni, joilta olen saanut kannustusta kiintoisan ja vaiheikkaan tutkimusretkeni kuluessa. Eri-tyiskiitokseni Tappari Leväaholle, jonka apu on ollut korvaamatonta.

Viipuri 1905

Nuori mies seisoi alastomana jäisellä pihalla tammi-kuisessa pakkasessa. Laihoista kyljistä erottui selvästi jokainen luu. Saunan portaalla hänen yläpuolellaan keski-ikäinen tiukan nutturapäinen nainen kannatteli kaksin käsin täyttä vesiämpäriä. Siinä olivat poika, Jalmari Levänen, ja äiti, Karoliina, Viipurin Likolammilla suorittamassa joka-aamuista rituaaliaan.

Piha oli tavallinen omakotitalon piha, jota ympäröi valkeaksi maalattu aita. Kaksikerroksinen talo kohosi piha-piirin perällä ja tämä matala piharakennus sen vasemmalla reunalla. Pihan toisella laidalla roikotti vanha koivu lumen peittämiä oksiaan.

Ja nyt!

Karoliina kurotti ämpärin mahdollisimman kauas itseltään ja keikautti kaivonkylmän veden poikansa niskaan.

– Brrrr! Jalmaria harmitti puistatus ja hampaiden kalina, jota hän ei pystynyt estämään. Kylmyys tuntui melkein kipuna, vaikka oli samalla kummallisella tavalla kiihottavaa.

Huh! Karoliinaakin puistatti. Sinne meni. Kaikkea sitä ihminen joutuu tekemään. Äiti ei voi tottua tällaiseen ikinä.

Vesi jäättyi maassa nopeasti, ja paljasjalkainen Jalmari nosteli ripeästi jalkojaan ravistellessaan vettä iholtaan. Vielä muutama reipas voimisteluliike ja värisevä syväänhengitys sekä pari juoksukierrosta pihan ympäri, että iho vähän kuivahtaisi. Koivun pitkälle kurkottava oksa osallistui varistamalla kuin pilkallaan lumensa juoksijan niskaan.

Karoliina vilkaisi tyytyväisenä tummaa hamettaan. Ei roiskunut. Hän työnsi ämpärin saunan eteiseen ja jäi katsomaan Jalmarin menoa hymynkare suupielessään. Lumi, pakkanen ja alaston mies juoksemassa ympäri talvista pihaa. Näky oli kieltämättä outo.

Tätä oli tehty jo toista vuotta joka ikinen aamu näin keskitalvella. Mistä poika lie löytänyt karaisuohjelman, jossa väitettiin, että kylmästä vedestä olisi terveydelle monenlaista apua. Karoliina oli varma, että ei itse kestäisi samaa, niin sitkeä kuin muuten olikin. Jalmari uskoi luonnonhoitoihin lujasti. Mistä ihmeestä se sen uskon ottaa, kun minun uskoni ei sille kelpaa? En saa sitä ikinä edes kirkkoon mukaani, hän äkkiä kiihtyi.

Syksyllä aina jäiden tuloon asti Jalmari oli juossut muutamien kilometrin matkan Monrepos'n rantaan uimaan. Sitten oli ollut vuorossa kylmä vesi pesutuvan suuressa puusaavissa. Vasta kun vesi saavissa uhkasi jäätyä umpeen ja koko saavi haljeta, alkoi tämä ämpärisouvi, jossa Karoliinan oli visusti varottava kastelemasta itseään. Nytkin märkä hame olisi ollut hetkessä jäästä jäykkä.

– Mene nyt jo äkkiä, ennen kuin palellut kokonaan!

Ihme kyllä Jalmari totteli ja juoksi tuvan lämpöön. Hän näytti pehmeän untuvaiselta painellessaan huuruavana sisälle. Kovin laihalta ja kapealta tosin kahdenkymmenen vuoden ikäänsä nähden. Karoliinan hymy sammui, kun mieleen nousivat kaikki ne hyvät ruoat, joita hän oli pojalle valmistanut. Parhaansa hän oli yrittänyt, mutta kun sillä piti aina olla ne omat kotkotuksensa. Me saimme lapsena olla kiitollisia, jos ylipäänsä oli ruokaa. Tällä on varaa ilmoittaa, että tuota tai tuota en syö.

Sakari väitti, että ei ollut syytä huoleen, että Jalmarilla oli atleetin vartalo ja hyvät urheilijan lihakset, mutta äidin silmään osuivat aina ensimmäiseksi kylkiluut. Ne aivan

kuin kertoivat kaikille, että tuon pojan äiti ei osaa edes ruokaa laittaa. Yksikään naapurin pojista tai luokkakavereista ei näyttänyt yhtä surkean laihalta.

Pakkasta oli pitkälti toistakymmentä astetta, ja Karoliinan sormia oli alkanut palella ämpärin kahvassa. Hän otti askeleen mennäkseen sisälle pojan perään.

– Huomenta! Aika pakkasta pitelee, mutta Jalmari se vaan hirviää!

Karoliina vilkaisi huudon suuntaan. Yksi lähinaapureiden naisista, totta kai, seiso i tiellä ja tuijotti ahneesti pihalle. Tukka hapsotti harmaiden kasvojen ympärillä, kuin sitä ei olisi kammattu lainkaan yön jäljiltä. Mitä silläkin oli tekemistä tiellä tähän aikaan aamusta? Osuttivat kulkunsa tahallaan kohdalle vaikka kesken aamiaisen, kun Jallu oli niin säännöllinen kaikissa toimissaan. Ihan kuin ei tuokin olisi alastonta miestä aikaisemmin nähnyt.

Karoliina tyytyi nyökkäämään niukan tervehdyksen, ennen kuin asteli arvokkaasti pää pystyssä sisälle taloon.

Että ne jaksaa! Jalmari oli sentään kulmakunnan ainoa tänä keväänä ylioppilaaksi kirjoittava. Äiti sai olla hänestä ylpeä. Liiankin ylpeä, hän tiesi kuiskittavan, mutta kuiskikoot rauhassa. Kateuttaan ne vain kieltään pieksivät. Pojasta oli tulossa ensimmäinen kouluja käynyt hänen sukuunsa niin kuin isänsäkin puolelle. Ihan ylioppilas ja sitten vaikka maisteri!

Sakari oli aloittanut työnsä rautateillä ensin vaihdemiehenä, sitten jarrumiehenä. Nyt hän oli jo pitkään ollut konduktööri. Konduktöörin virka oli hyvä, ylikonduktöörin olisi ollut vielä parempi. Törnroos on jo ylikonduktööri, Karoliina muisti, ja jossain pisti. Kaarle Törnroos oli Sakerin paras ystävä ja pojan kummisetä, mutta ei yhtään sen kummempi työntekijä kuin Sakari. Millä se oli jo ylikonduktööriksi kohonnut?

Tuvan puolella Jalmari hyppeli itseään lämpimäksi ja kietoi pyyhettä tiukemmin ympärilleen. Tukka haritti pysytyssä puolijäässä, ihokarvat kohosivat pehmeänä nukkana palelevan ihon suojaksi. Ei alastomana loikkiva mies oikein tähän silmiinpistävän hyvässä järjestyksessä olevaan tupaankaan tuntunut sopivan.

Yhdeksänvuotias pikkusisko Alisa istui pöydän ääressä lukemassa. Karoliina tuli sisään sormiinsa puhallellen. Hän toi mukanaan kylmän tuulahduksen. Äiti näyttää aina niin tarmokkaalta vähän palelevanakin, vaikka sellainenhan hän onkin, Jalmari huomasi.

Karoliina muisti äkkiä, miten Jalmari oli aamulla ker-tonut, että Punaisenlähteen torille oltiin tänään järjestämässä mielenosoitusta. Huoli pulpahti heti pintaan. Hän oli selvästi sanonut, että pojalla ei ollut sinne mitään asiaa. Kaikki Viipurissa tiesivät, miten hanakka lyseon rehtori oli rankaisemaan mielenosoituksiin osallistuvia oppilaitaan. Mutta uskoiko tuo! Sinne se menee vaikka henkensä uhal-la, Karoliina tuskastui. Selviäisikö poika vapaana miehenä tämän viimeisen kouluvuotensa loppuun, saati sitten val-miiksi asti, oli vanhempien ainainen huolen aihe.

Jos jotenkin sentään selviäisi, mitä hän yliopistossa mah-taisi pyrkiä lukemaan. Pappiahan äiti hänestä toivoi, mutta se oli kai liian suuri haave. Poika ei... no, olkoon. Turha kaivaa taas paha mieltä pintaan.

Jalmari näki äidin ilmeestä, että kohta tämä taas jurput-taisi jostain. Hän otti pöydältä mukaansa leipää ja ison lasin vettä, livahti eteiseen ja kapusi kiireesti yläkertaan omaan huoneeseensa.

Toisen kerroksen huoneita hallitsivat Jalmari ja Alisa. Jalmarin huone oli suorastaan karu. Kaikki täällä kielä huoneenhaltijan säntillisyydestä: rautapäättyisen sängyn päälle huolellisesti vedetty tumma rekipeitto, kirjat ikkunan edessä kirjoituspöydällä ja seinähyllyllä tiukoissa riiveissään, paperit säntillisissä kasoissa painojen alla ja kynät pituusjärjestyksessä pöydällä. Sivupöydällä sängyn vieressä odotti avoin šakkilauta pelaajien toivossa.

Mielenosoitus jännitti, eikä keskittyminen ollut helppoa. Jalmari huomasi tuijottavansa kirjaa muistamatta, mitä oli juuri lukenut. Hän nousi, venytteli, käveli edestakaisin ja tutki kirjojen selkämyksiä. Lopulta hän istui takaisin historiankirjansa ääreen. Omaa mieltä on pystyttävä hallitsemaan, hän hoki itselleen, mutta ei vain onnistunut. Hän nousi taas, meni ikkunan ääreen, avasi sen ja hengitti muutamia syviä vetoja kirpeää pakkasilmaa. Raitis ilma oli auttanut usein ennen, ja niin se teki nytkin. Keskittyminen kirjaan onnistui lopulta.

Kun hän havahtui, ulkona jo hämärsi. Kas, kun äiti ei ollut tullut kertaakaan hoputtamaan edes syömään. Olikohan se niin kiukuissaan?

Jalmari laskeutui alakertaan, otti takin eteisen puolelta, veti sen päälleen ja asetti hattua päähänsä.

– Alisa, lähde mukaan kaupungille. Siellä on luvassa mellakoita, hän ehdotti kurillaan ja jäi odottamaan Karoliinan reaktiota.

Äiti toimi juuri niin kuin hän oli odottanut.

– Ja vielä siskoasi olet sinne viemässä, jumalaton! Karoliina kiihtyi niin, että pomppasi pystyyn penkiltä, jossa oli istunut lukemassa lehteä, kuin valmiina pitämään Alisasta kiinni kaksin käsin. – Tytöllä ei ole sinne mitään asiaa!

– En minä, Alisa itsekin kuiskasi vaisusti ja tuijotti äitiä pelokkaasti. Jos äiti pääsisi oikein suuttumaan veljelle, hänellä itsellään saattaisi olla tukalat oltavat veljen mentyä.

– Et tietenkään. En edes ottaisi sinua mukaan, vaikka haluaisit. Ei se ole pikkutyttöjen paikka, äiti on oikeassa. Minä laskin vain leikkiä.

Jalmari tarttui siskoa hellästi niskasta ja ravisti. Niska oli hento kuin kananpojalla. Vaalean tukan kiharat kutittivat kämmenselkää.

– Syö nyt sentään ennen kuin lähdet! Karoliina kivahti.

Jalmari vilkaisi inhoten pöydälle katettuja silakoita, joiden kuolleet silmät tuijottivat häntä syyttävästi. Turha teidän on minua tuijottaa, hän puhui niille mielessään. Minä syön vain kasviksia. Ihmisillä on muka oikeus tehdä muille eläville mitä haluavat. Kai meidän tehtävämme olisi pikemminkin suojella kuin tappaa ja syödä teitä. Siitä olisitte varmasti samaa mieltä, jos teissä vielä henki pihisisi, hän nyökkäsi vakuuttavasti silakoille. Eikö niistä joku lie nyökännyt takaisin.

Hän nappasi paksun leipäpalan käteensä ja juoksi ulos. Kiiruhtaessaan kohti keskustaa hän tunsu olonsa lämpimäksi reippaasta pakkasesta huolimatta. Ja mitä tämä nyt olikaan verrattuna pohjoisessa juuri nyt vallitseviin viidenkymmenen asteen pakkaslukemiin. Joskus pitäisi päästä tuntemaan, miten hengitys siellä kulkisi.

Ajatukset palasivat äskeiseen keskusteluun.

Äiti oli koko ajan huolissaan siitä, ettei hän vain erehtyisi uskomaan kummisetä Törnroosiin ja sosialismiin. Ei hän itsekin vielä tiennyt, mihin uskoa. Törnroos vain oli aina niin henkeä täynnä ja tuntui sen vuoksi elävämmältä kuin kukaan muu. Ja kummisedän Pietarista mukanaan tuomat vallankumouspaperit vasta mahtavia olivat. Setä tiesi joutuvansa vankilaan, jos niitä löytyisi häneltä junatarkastuk-

sessä. Hän luotti kuitenkin siihen, ettei ylikonduktööriä tarkastettu niin kuin muita matkustajia.

Viime käynnillä Törnroos oli puhunut Pietarin lakkoilevista työläisistä, joiden vaatimukset olivat selkeitä: paremmat palkat ja työolosuhteet, kunnioittava käytös esimiesten taholta työpaikoilla ja kontrolli omaan työhön.

– Eikö jokainen näistä vaatimuksista ole oikea ja tavoittelemisen arvoinen? Eivätkö ne ole ihmisen perusoikeuksia? Törnroos oli tivannut, nojannut käsiään polviinsa ja tuijottanut Jalmaria vaativasti.

– Eikö ihmisen pitä saada riittävä toimeentulo siitä, mitä tekee? Saako toisten ihmisten työstä korjata hyödyn vain pieni omistava luokka? Mitä sanot, poika?

Kyllä, kyllä, kyllä ja ei. Olihan Jalmarin myönnettävä, että kaikki kuulosti oikealta ja järkevältä. Hän ei rojhennut sanoa mitään siitä, että sosialismissa oli arveluttavaa vallan siirtyminen työväestölle. Olisiko suomalaisella rahvaalla riittävästi ymmärrystä hallita maata oikein, jos valtaan pääsisivät, kun hallitseminen tuntui jo teoreettisissa keskusteluissa tuottavan suuria vaikeuksia oppineillekin? Seden edessä hän oli kuitenkin vain kiltisti nyökkäillyt, mikä huvitti häntä nyt jälkeinpäin. Oppi-isä ja -poika, siltä he varmasti näyttivät, ja sitä äiti niin pelkäsi.

Lähes kolmen kilometrin taipaleella keskustaan ajatukset saattoivat vaellella vapaasti monenlaisissa pohdinnoissa. Ne keskeytyivät, kun vastaan pöpperehti pari kulmakunnan juoppoa. Toinen heistä istui potkurissa, jota toinen työnsi. Kulku eteni hitaasti ja mutkitellen. Miehet eivät halunneet laskea häntä ohitse, kun kerran seura oli osunut kohdalle. Kiireeseensä vedoten hänen onnistui päästä heistä eroon. Nuokin saisivat äänioikeuden, jos se olisi yleinen ja yhtäläinen, hän tuhahti heistä etääntyessään.

Mitä lähemmäs keskustaa hän tuli, sitä kihelmöivämmäksi jännitys kohosi. Otteet olivat vähitellen koventuneet Viipurin poliisipiirissäkin, joten odotettavissa saattoi olla ensimmäinen vakava yhteenotto. Huhut kertoivat poliisien uhanneen, että heillä olisi tarvittaessa kovat piipuissa. Se oli uutta, kuulosti pahalta ja oli herättänyt melkoista keskustelua koulun käytävillä. Silti tai juuri sen vuoksi paikalle oli pakko mennä, sillä jokainen osallistuja oli tärkeä.

Kylmä viima iski kasvoihin Linnasillalla, vain linnan kohdalla siltä oli hetken suojassa. Kun Jalmari kiiruhti kohti Punaisenlähteen toria, laulu ja huuto olivat ensimmäisiä merkkejä siitä, että jotain oli tapahtumassa. Pian näkyi jo tummiin pukeutuneita, hermostuneesti liikehtiviä ihmisiä ja heidän takanaan ratsupoliiseja hevostensa selässä.

Jalmari löysi parhaan kaverinsa, Jussin, toisen luokkatoverinsa Aukustin ja pari muuta lyseolaista sovitusta kadunkulmasta. Tummiin takkien ja hattujen vastakohtana heidän poskensa helottivat punaisina ja silmät loistivat kiihtymyksestä. He olivat ehtineet laskea, että kymmenisen ratsupoliisia, kolmisenkymmentä konstaapelia ja joukko santarmeja tarkkaili kansaa toimintavalmiina torin kulmassa. Santarmien korkeat karvahatut erottuivat helposti. Miten joku karvahatun tötterö saattoikin nostaa näin väkeviä inhon ja vihan tunteita?

Ihmisiä oli paikalla vähemmän kuin Jalmari oli odottanut. Kunnolla suunnitelluissa mielenosoituksissa hyvän järjestyksen huomasi aina ensimmäisenä, mutta täällä ei näyttänyt olevan sitäkään.

– Tiedättekö, kuka tämän on järjestänyt? Jalmari kyseli, mutta sai vastaukseksi vain päänpuudistuksia.

Kaikesta päättäen odotettavissa saattoi olla kunnan yhteenotto. He tiesivät nauttivansa jännityksestä ja pelosta, sillä tietenkin he pelkäsivät, vaikka sitä ei sopinut myöntää.

Jalmari luotti nopeisiin jalkoihinsa ja uskalsi sen vuoksi usein jättäytyä pakenijoista viimeisten joukkoon, sopivalle suunsoittoetäisyydelle.

Poliisien läsnäolo ei estänyt osaa paikallaolijoista puhkeamasta suureen huutoon: Eläköön Suomi ja työläisten oikeudet! Pian joku aloitti työväenlaulun, johon yhtyi haajaaniä ympäri toria. Kunnan yhteislaulua ei kuitenkaan saatu aikaan. Mukana oli paljon yläluokkalaisia eri kouluista. He olivat tulleet osoittamaan mieltään venäläisille ja keskittyivät huutamaan iskulauseita ja eläköötä autonomiselle Suomelle ja sen itsensä määräämisoikeudelle. Samalla he sotkivat toisten lauluyrityksiä.

– Santarmeilla ei ole tänne asiaa, eihän täällä näy venäläissotilaita, Jalmari kivahti. – Ne tulivat maahan pitämään yllä kuria omiensa keskuudessa. Nyt kun niille on vastoin meidän lakejamme annettu oikeuksia sensuroida postia ja tarkastaa matkustajia, niistä on tullut aina vaan mahtavampia. Eiköhän muistuteta asiasta. Nyt yhdessä: yks, kaks, kolme!

– Santarmit kasarmille! he karjuivat keuhkojensa täydeltä Jalmarin lyödessä tahtia.

– Obolenski takaisin Venäjälle, pieni joukko kuului huttavan heidän lähellään.

Se sykähdytti Jalmaria. Venäjälle kenraalikuvernööri Obolenski tosiaan kuului, ja Suomelle kuului vapaus!

Torille kokoontuneista ihmisistä valtaosa oli miehiä, mutta myös naisia oli liikkeellä yllättävän paljon. Selvä merkki lisääntyvästä tyytymättömyydestä oli se, että nuoret naisetkin alkoivat ottaa enenevässä määrin osaa mielenosoituksiin.

– Näettekö te samaa kuin minä? Onko tuolla pari Tipolan tyttöä? Jussi osoitti pientä tiiviisti yhteen pakkautunutta naisjoukkoa.

Jalmari tunnisti joukosta pari tyttökoulun abia. Hän yritti kurkkia, näkyisikö siellä myös tietty vaaleatukkainen tyttö, mutta tuskin hän sentään täällä oli. Minkälaisilla rangaistuksilla tipolalaisia oli mahdettu uhkailla, vai eikö opettajille vielä ollut tullut edes mieleen, että tytöt voisivat osallistua mellakointiin, pojat pohtivat.

Äkkiä ilmassa lensi jotain kohti poliiseja. Se antoi ratsupoliiseille hyvän syyn kannustaa hevosiaan suoraan kohti väkijoukkoa. Eläimet olivat onneksi viisaampia kuin miehet niiden selässä ja varoivat aivan lähikosketusta. Poliisit kuitenkin huitoivat ihmisiä nagaikoillaan, joiden päässä olevan lyijykilon osumakin saattoi olla hengenvaarallinen.

– Juoskaa! Ne hullut tulevat päälle! miehen ääni karjui metelin yli.

Poistumisen sijasta takana seisovat painoivat edessä olevia päin poliiseja. Jalmari näki kauhukseen, miten yksi poliiseista tempasi miekan vyöltään ja alkoi sohia sillä. Miekka osui lähellä seisovaan nuoreen poikaan, joka tarttui surkeasti huutaen käsivarteensa. Pojan takin hiha värjäytyi hetkessä punaiseksi. Valtava kiihtymys levisi hetkessä yli torin. Tällaista Viipurissa ei ollut ennen sattunut. Pojan ympärillä olevat aikuiset yrittivät auttaa häntä, ja joku ymmärsi juosta etsimään hevoskyytiä, että haavoittunut saataisiin nopeasti lääkärin hoitoon.

Jalmarin sydän moukaroi kylkiluita vasten. Tässähän saattaisi olla pian henki vaarassa. Huhut olivat olleet totta, otteet kovenivat.

Hätääntynyt vanha nainen ojenteli käsiään kohti poliiseja.

– Älkää rakkaat poliisit lyökö, hän aneli kimeästi.

Rakkaat, tosiaan! Jalmari närkästy.

Kun poika oli saatu syrjään, tilanne näytti kuumenevan niin vaaralliseksi, että Jalmarin joukko pinkoi vauhdikkaasti sivukadulle turvaan.

– On ne yksiä perkeleitä! Suomalaiset poliisit hakkaamassa omia maanmiehiään venäläisten käskystä. Näittekö, miten se poika sai miekanvarresta ensin suoraan kasvoihin ja sitten vielä terästä käsivarteen? Miten sen mahtoi käydä, ainakin verta tuli paljon. Ei se ollut vielä edes läheskään meidän ikäinen, Aukusti kirosi.

Torilta kuului edelleen kovaa huutoa, vaikka suurin osa ihmisistä oli jo paennut paikalta.

– Hakkasihän ne vasta vähän aikaa sitten sen Halisenkin. Kaksi poliisia haki kotoa ja vei poliisilaitokselle pahoinpideltäväksi sen vuoksi, että Halinen oli auttanut poliisien aikaisemmin pieksemää työmiestä. Onneksi miestä ei sillä lannistettu, vaan Halinen haki heti lääkäriltä todistuksen ruhjeistaan ja nosti syytteen. Syyte ei vain jostain kumman syytä etene. Montako virkaa täällä Viipurin läänissä ylipäänsä on enää suomalaisten hallussa? Joka paikassa törmää vain venäläisiin, Jussi yhtyi manailuihin.

He liikehtivät sinne tänne kapealla kujalla, jonne olivat juosseet. Toisaalta teki mieli palata torille, toisaalta pelotti enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

– Odotetaan vähän ja mennään kohta katsomaan jatkuuko mielenosoitus, vai oliko tässä kaikki? Ihmisten kohtelusta täytyy tehdä valitus poliisilaitokselle heti huomenna. Nehän alkavat täällä kohdella meitä kuin entisiä orjiaan Venäjällä, Jalmari purki kiukkuaan.

– Menet poliisilaitokselle ja joudut itse pidätetyksi tai ainakin saat koulussa rangaistuksen, sillä silloin myönnät olleesi mukana. Rehtori saa siitä varmasti ilmoituksen, Jussi ja Aukusti toppuuttelivat.

– Mutta jos kukaan ei tee mitään, laittomuus jatkuu, vieläpä pahenee koko ajan, Jalmari kiivastui jo ystävilleenkin.

– Parempi elävä pelkuri kuin kuollut sankari. Ei tässä kannata ruveta abiturienttivuotta riskeeraamaan. Ei me epäoikeudenmukaisuutta maasta poisteta, vaikka jokainen työnnettäisiin huomenna päämme pölkylle. Muista, että vaikka ne ovat olevinaan suomalaisia poliiseja, venäläisten kätyreitä tai myötäilijöitä niistä on suurin osa, Jussi yritti takoa hänelle järkeä päähän. Jalmarin ehdottomuus oli välillä yltiöpäistä.

Jalmaria kuohutti juuri näkemänsä niin, että hän päätti heti seuraavana päivänä mennä tekemään valituksen vaikka yksin, jos ei saisi muita mukaansa. Venäläisiä vastaan piti toimia heti, kun siihen oli syytä. Tekikö hän nykyisin oikeastaan mitään isänmaan hyväksi? Toista oli silloin, kun hän oli juossut miehen luota toisen luo puhumassa laittomia kutsuntoja vastaan ja keräämässä nimiä adressiin, johon niitä sitten saatiinkin melkein puoli miljoonaa. Silloin hän tosiaan tunsi olevansa tarpeellinen ja mukana.

Mielenosoitus velloi torilla vielä jonkin aikaa. He kuulivat hevosten hätäistä hirnuntaa eivätkä malttaneet olla palaamatta sinne takaisin. Kasakat ratsastivat edestakaisin, ihmiset juoksivat ja huusivat, sekasorto oli täydellinen. Oli viisainta poistua saman tien.

Samassa kolme pamppuaan heiluttavaa poliisia syöksyi suoraan heitä kohti.

– Vauhtia, pojat!

He pysähtyivät huohottamaan vasta Torkkelinpuistossa.

Jännittävässä ja mukaansatempaavassa historiallisessa romaanissa seurataan viipurilaisen Jalmari Leväsen, alun perin nuorsuomalaisen toimittajan ja juristin sekä Pietarin suomalaisen yhteiskoulun priimusoppilaan Alma Sofia Aholaisen kohtaloita.

Jalmari Leväsen suuri unelma on itsenäinen ja tasa-arvoinen Suomi. Koululaisena ja toimittajana Viipurissa sekä lainopiskelijana Helsingissä hän seuraa tiiviisti politiikkaa, jota värittävät yleislakko, opiskelijakiistat sekä taistelu naisten äänioikeudesta ja suomen kielen asemasta. Valmiina juristina hän saa Viipurissa vankilatuumion keisarinvastaisesta toiminnasta. Unelma itsenäisestä Suomesta toteutuu, mutta siitä nauttiminen jää lyhyeksi, sillä kansalaissodan lopussa Jalmarin on paettava Venäjälle. Hän joutuu pakenemaan teloitusuhkaa niin Suomesta kuin Neuvostoliitostakin ja pääsee kymmenvuotisesta maanpaostaan kotimaahan vasta monien jännittävien vaiheiden jälkeen.

Alma Sofia Aholaisen polku johtaa Pietarista Kajaaniin, jossa hän on mm. Urho Kekkosen koulutoveri. Lääketieteen opinnot saavat väistyä velvollisuuksien tieltä, sillä Pietarin Suomalaisen yhteiskoulun kasvatti johtaa lopulta vallankumouksessa lähes tuhoutunutta entistä kouluun.

Alma Sofian ja Jalmarin tiet kohtaavat ja he avioituvat. Unelmat täyttyvät, kun nelihenkenisen perheen pako Suomeen toteutuu vihdoin vuonna 1928.

Kl 84.2

Kansi Päivi Veijalainen /
Huhtikuu

minerva